

آخر بازی در شطرنج

۵۰ درس اساسی آفر بازی

کارستن مولر

برگردان: محمد خیر خواه ثابت قدم

آخربازی در شطرنج

آخر بازی در شطرنج

۵۰ درس اساسی آخر بازی

نوشته : کارستن مولر

برگردان به فارسی: محمد خیرخواه ثابت قدم

Chess Endgames for Kids

Karsten Müller

فروشگاه تخصصی شطرنج

GAMBIT

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج
انتشارات شباهنگ

آخربازی در شطرنج

۵۰ درس اساسی آخربازی

نویسنده کارستن مولر | برگردان انگلیسی به فارسی محمد خیرخواه ثابت قدم
ویراستار احسان محمد اسماعیل | لیتوگرافی زیتون | چاپ جمالی | صحافی مهرگان

چاپ اول ۱۳۹۵ | شمارگان ۱۰۰۰ جلد

شابک ۹۷۸ - ۶۰۰ - ۱۳۰ - ۱۴۸ - ۳

حق چاپ محفوظ است

دفتر مرکزی خیابان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری، پلاک ۴۹

تلفن ۶ - ۶۶۹۶۴۲۳۵ فاکس ۶۶۴۶۰۳۶۵

فروشگاه انقلاب خیابان انقلاب، پلاک ۱۱۹۲، تلفن ۶۶۴۹۱۰۹۸

فروشگاه فروردین خیابان انقلاب، خیابان فروردین، ساختمان ناشران، پلاک ۱۶ تلفن ۶۶۴۱۳۱۷۵

تقدیم به
پدر، مادر و تمامی آموزگارانم
که شمع وجود خود را روشن‌گر راهم قرار د

ACHMAZ

فروشگاه تخصصی شطرنج

WWW.ACHMAZSTORE.IR

مسابقه شاه و پیاده روئنده

۹	پیشگفتار مترجم
۱۱	پیشگفتار نویسنده
۱۲	لیست جبری حرکات
۱۳	آخر بازی چه ویژگی خاصی دارد؟
	مات‌های پایه
۱۸	درس ۱ مات با وزیر
۲۰	درس ۲ مات با دو رخ
۲۲	درس ۳ مات با رخ: روش اول
۲۴	درس ۴ مات با رخ: روش دوم
۲۵	درس ۵ مات با دو فیل
	آخر بازی پیاده
۲۸	درس ۶ قاعده مربع
۳۰	درس ۷ خانه‌های کلیدی
۳۲	درس ۸ تقابل
۳۴	درس ۹ شاه و پیاده رخ در برابر شاه
۳۶	درس ۱۰ شاه و پیاده: پیاده‌های مسدود
۳۸	درس ۱۱ شاه و پیاده: مسابقه پیاده‌ها
۴۰	درس ۱۲ هندسه شاه
۴۲	درس ۱۳ پیاده رونده حمایت شده
۴۴	درس ۱۴ مانور مثلثی و تقابل دور
۴۶	درس ۱۵ قاعده بار (Bahr's rule)
۴۸	درس ۱۶ پیاده‌ها در یک جناح
۵۰	درس ۱۷ پیاده آزاد دور
۵۲	درس ۱۸ بسیج اکثریت پیاده‌ای
۵۴	درس ۱۹ شکاف پیاده‌ای
	اسب و فیل
۵۶	درس ۲۰ اسب در برابر پیاده‌ها
۵۸	درس ۲۱ آخر بازی پیاده با یک اسب اضافه
۶۰	درس ۲۲ آخر بازی اسب
۶۲	درس ۲۳ فیل در برابر پیاده‌ها

۶۴	آخر بازی پیاده با یک فیل اضافه	درس ۲۴
۶۶	فیل های هم رنگ (قسمت اول)	درس ۲۵
۶۸	فیل های هم رنگ (قسمت دوم)	درس ۲۶
۷۰	فیل های ناهم رنگ (قسمت اول)	درس ۲۷
۷۲	فیل های ناهم رنگ (قسمت دوم)	درس ۲۸
۷۴	فیل در برابر اسب: وقتی فیل برتری دارد	درس ۲۹
۷۶	فیل در برابر اسب: وقتی اسب برتری دارد	درس ۳۰

آخر بازی رخ

۷۸	رخ در برابر پیاده (قسمت اول)	درس ۳۱
۸۰	رخ در برابر پیاده (قسمت دوم)	درس ۳۲
۸۲	رخ در برابر چند پیاده	درس ۳۳
۸۴	آخر بازی رخ (قسمت اول) درک اصول	درس ۳۴
۸۶	آخر بازی رخ (قسمت دوم) تساوی های معجزه آسا	درس ۳۵
۸۸	آخر بازی رخ (قسمت سوم) پیروزی با لوسینا	درس ۳۶
۹۰	آخر بازی رخ (قسمت چهارم) شیوه های بُریدن شاه	درس ۳۷
۹۲	آخر بازی رخ (قسمت پنجم) پیاده های رخ متفاوتند	درس ۳۸
۹۴	آخر بازی رخ (قسمت ششم) رخ و پیاده آزاد	درس ۳۹
۹۶	آخر بازی رخ (قسمت هفتم) مهاجم خوب، مدافع ضعیف	درس ۴۰

رخ و سوارهای سبک

۹۸	رخ در برابر اسب (بدون پیاده)	درس ۴۱
۱۰۰	رخ در برابر اسب (با پیاده)	درس ۴۲
۱۰۲	رخ در برابر فیل (بدون پیاده)	درس ۴۳
۱۰۴	رخ در برابر فیل (با پیاده)	درس ۴۴

آخر بازی وزیر

۱۰۶	وزیر در برابر پیاده	درس ۴۵
۱۰۸	آخر بازی وزیر (قسمت اول)	درس ۴۶
۱۱۰	آخر بازی وزیر (قسمت دوم)	درس ۴۷
۱۱۲	وزیر در برابر رخ (بدون پیاده)	درس ۴۸

و نهایتاً...

۱۱۴	مات با فیل و اسب (قسمت اول)	درس ۴۹
۱۱۶	مات با فیل و اسب (قسمت دوم)	درس ۵۰

۱۱۸	مهارت آخر بازی خود را بیازمائید	
۱۲۵	پاسخ مسائل	
۱۳۳	منابع	
۱۳۵	برای پیشرفت بعدی خود چه کنیم؟	

پیشگفتار مترجم

در سال گذشته میلادی فرصتی پیش آمد تا به دعوت آقایان جان فولی (John Foley) و استفان لوفلر (Stefan Löffler) به سومین «کنفرانس شطرنج» در هتل هیلتون المپای شهر لندن بروم. این کنفرانس همزمان با هفتمین مسابقات شطرنج کلاسیک لندن که از ۴ الی ۱۳ دسامبر ۲۰۱۵ در سالن المپای لندن در جریان بود، اجرا می‌شد. از همان ابتدای امر، این موضوع کنفرانس بود که توجه مرا به خود جلب کرد: «شطرنج و جامعه» (Chess and Society). در واقع این کنفرانس در دو سال گذشته خود درباره موضوعات بسیار جالب «شطرنج و آموزش و پرورش» و کاربرد آن به‌عنوان ابزار کمک‌آموزشی در سیستم آموزش و پرورش کشورهای مختلف جهان مورد بحث و بررسی قرار گرفته بود. امسال نیز قرار بود این موضوع بسط یافته و از شطرنج به‌عنوان یک ابزار کمکی در موضوعات و مشکلات مختلف اجتماعی بهره‌برداری شود. موضوعاتی نظیر:

۱. شطرنج در مدارس	۱۰. شطرنج و بیماری مزمن ADHD (نوعی بیش‌فعالی)
۲. شطرنج برای خردسالان	۱۱. شطرنج و سالمندان
۳. توانمندسازی مهارت‌های روان‌شناختی	۱۲. فرصت‌های اجتماعی فدراسیون‌های ملی
۴. روان‌درمانی نوجوانان و جوانان با شطرنج	۱۳. شطرنج و غلبه بر اعتیاد
۵. آموزش مهارت‌های زندگی با شطرنج	۱۴. تاریخچه شطرنج اجتماعی
۶. شطرنج در زندان‌ها	۱۵. اقتصاد و شطرنج
۷. شطرنج و فوتبال	۱۶. شیوه تأیید و بازآموزی معلمان شطرنج
۸. معرفی اردوهای شطرنجی	۱۷. شطرنج آنلاین
۹. شطرنج برای پناهندگان	

در این کنفرانس کارشناسان و محققین بیش از ۲۶ کشور جهان در طول سه روز به‌صورت کاملاً فشرده نتیجه تجارب و تحقیقات جالب خود را در این موارد تشریح و ارائه کردند که در جای خود بسیار جالب، آموزنده و کاربردی بود. در هر صورت پس از اتمام کنفرانس به سراغ مسابقات شطرنج کلاسیک رفتم. ده شطرنج‌باز قدرتمند جهان: مگنوس کارلسن، هیکارو ناکامورا، فابیانو کارووانا، ویشی آناند، آنیش گیری، لوون آرونیان، آلکساندر گریچوک، وسلین توپالوف، مایکل آدامز و ماکسیم واشیه‌لاگراو با یکدیگر در حال پیکار بودند. در کنار سالن اصلی مسابقه، سالن تفسیر مسابقه با حضور دانیل کینگ و علاقه‌مندان کشورهای مختلف برقرار بود. شخصیت‌های مهمی همچون دکتر جان‌نان و بسیاری دیگر از نویسندگان و مؤلفان کتاب‌های مختلف شطرنج جهان حضور داشتند که در نوع خود جمع بی‌نظیری بود. یکی از شخصیت‌های جالبی که در آنجا حضور داشت آقای کارستن مولر، نویسنده و استادبزرگ آلمانی بود که همه او را به‌عنوان مرجع اصلی آذربازی شطرنج می‌شناسند.

غرفه فروش کتاب شطرنج طبق معمول همه مسابقات، در گوشه‌ای از سالن برقرار بود. فرصتی پیش آمد که در حضور دانیل کینگ و کارستن مولر، کتاب «آذربازی شطرنج برای نوجوانان» را با توصیه دانیل خریداری کنم.

من که قبلاً با کتاب بسیار معروف مولر به نام «آذربازی بنیادین شطرنج» آشنائی کامل داشتم، با دیدن فهرست کتاب متوجه شدم که نویسنده بسیار استادانه چکیده‌ای از کتاب مرجع و کامل قبلی خود را با زبانی ساده، شیوا و مناسب برای نوجوانان و حتی بازیکنان باشگاهی تدوین کرده است. با موشکافی بیشتر در محتوای کتاب دریافتم که موضوعات بسیار بنیادین آذربازی نظیر آذربازی پیاده و آذربازی رُخ با خلق مفاهیم کمک‌آموزشی کاملاً ابتکاری که از بینش عمیق نویسنده و آگاهی دقیق او از تاریخ تئوری آذربازی نشأت گرفته گرد هم آمده و کتاب مفید فوق را شکل داده است. از این‌رو همان‌جا تصمیم گرفتم کتاب مزبور را در صورت امکان به زبان فارسی برگردانم تا شیفتگان و نوآموزان شطرنج

کشورمان، همچنین مربیان و معلمان مدارس شطرنج و یا حتی کسانی که تمایل به مطالعه شخصی موضوع مهم آربازی را دارند از این منبع غنی، منظم، بنیادین همراه با بیانی بسیار ساده استفاده کنند. البته این مطلب را شفاهاً به اطلاع نویسنده و ناشر کتاب آقایان برجس و چندلر از مدیران محترم انتشارات گامبیت هم رساندم!

در مورد محتویات و موضوعات مختلف کتاب توضیح بیشتر نمی‌دهم چون خود گویای آن خواهد بود. اما باید به نکته‌ی مهمی اشاره کنم: خوشبختانه کتاب‌های بسیار خوبی در موضوع آربازی ترجمه شده و حتی چند کتاب هم توسط اساتید و بزرگان شطرنج ایران به‌عنوان گردآوری و تالیف منتشر شده است که بسیار بالارزش و گران‌بها هستند. شاید بزرگترین ویژگی کتاب حاضر را بتوان در دو نکته بسیار برجسته زیر که ناشی از اعتقاد و احترام شدید آلمانی‌ها و به‌ویژه کارستن مولر به سازماندهی است خلاصه کرد:

۱. طبقه‌بندی و دسته‌بندی مطالب بنیادین و کلیدی آربازی به‌نحو بسیار استادانه‌ای تهیه و ارائه شده‌اند.
 ۲. ایده‌های نوین آموزشی بسیار بکری در شیوه آموزش مفاهیم پایه آربازی ارائه شده است که شاید در کمتر کتاب مشابه بتوان آنها را یافت و این کار تنها با احاطه استادانه کارستن مولر به موضوع ممکن شده است.
- کتاب مشابه بتوان آنها را یافت و این کار تنها با احاطه استادانه کارستن مولر به موضوع ممکن شده است.
- با توجه به این دو ویژگی بسیار مهم می‌توان از آن به‌عنوان کتاب درسی فوق‌العاده مفید و یا دفترچه یادآوری موضوعات پایه آربازی قبل از ورود به هر نوع مسابقه شطرنجی یاد کرد.
- در مورد برخی اصطلاحات و ایده‌های نوین کمک‌آموزشی که در پنجاه درس کتاب به کار گرفته شده‌اند، البته با سرکشی به متون ترجمه موجود و مشورت با اساتید این فن، انتخاب بهترین معادل فارسی صورت گرفته است که امیدوارم منظور اصلی نویسنده را برآورده کرده و همچنین برای خواننده فارسی‌زبان نیز قابل درک و استفاده باشد. البته در بسیاری از موارد لغت یا جمله اصلی در زیرنویس درس آورده شده است تا در انتقال منظور نویسنده ابهامی حاصل نشود.

کلیه مراحل ترجمه، تایپ، صفحه‌آرایی، طراحی جلد، بازخوانی همراه با ویرایش کتاب توسط اینجانب به انجام رسیده است و در این راه سعی فراوان و دقیق داشتم تا میزان خطا به حداقل ممکن برسد، از این‌رو اگر دوستان خواننده باز هم با اشکالاتی در این موارد برخورد کردند، ضمن پوزش، بسیار خوشحال خواهم شد که با ارسال آنها مرا در ویرایش‌های بعدی کتاب یاری دهند.

برای این منظور می‌توانید از آدرس پست الکترونیک kheirkhah@gmail.com و یا تلگرام [@MohammadKheirkhah](https://t.me/MohammadKheirkhah) استفاده کنید.

در پایان امیدوارم میزبان لحظات آموزنده و لذت‌بخشی برای خوانندگان محترم باشم!

از دوست گرامی احسان محمداسماعیل که در بازخوانی و ویراستاری نهایی و دقیق متن همراه من بودند، تشکر و قدردانی می‌کنم. همچنین از قاسم احمدزاده عزیز در انتشارات شباهنگ که کار نظارت بر چاپ را انجام داد، تشکر ویژه دارم.

محمد خیرخواه ثابت‌قدم

تهران، ۱۲ فروردین ۱۳۹۵

پیشگفتار نویسنده

این کتاب برای هر شطرنج‌بازی که با قواعد بازی آشناست و تاکتیک‌های پایه را می‌شناسد ولی در مورد آخربازی دانش اندکی دارد مفید است. در ابتدای کتاب با مات‌های بسیار ساده شروع می‌کنیم - نظیر مات با وزیر یا مات با رخ در برابر شاه. سپس آن دسته از آخربازی‌های بنیادین که در رویارویی با حریفان نیرومندتر مورد نیاز شما خواهد بود ارائه می‌گردد. تمرکز این کتاب در آخربازی‌هایی است که در صفحه یک شاه، چند پیاده و یک سوار داریم. دانش تئوری آخربازی با سرعت تغییر نمی‌کند و دانستن طرح‌های پایه‌ای که قبلاً با موفقیت به کار گرفته شده‌اند قطعاً تا زمانی که شما شطرنج بازی می‌کنید اعتبار خواهند داشت و این تحلیل‌ها مثل ایده‌های تئوری شروع بازی از درجه اعتبار ساقط نمی‌شوند. در آموزش آخربازی همیشه طرف قوی‌تر و محدودیت سوارها به روشنی بیان می‌شوند و این موضوع در دیگر مراحل بازی به شما کمک خواهد کرد.

متأسفانه تنها خواندن کتاب کافی نیست. دانش آخربازی علاوه بر اینکه نیاز به آگاهی و تئوری دارد نیاز به اجرای عملی آنها و کسب مهارت هم دارد. بایستی تمرینات کتاب را حل و سعی کنید آنها را در برابر دوستان و یا کامپیوتر خود تمرین کنید. تنها بعد از آن می‌توانید در مورد کسب مهارت در آنها مطمئن شوید؛ اینکه مثلاً چگونه می‌توان با یک رخ مات کرد و یا اینکه در آخربازی استاندارد رخ شیوه دفاع چگونه است.

در این کتاب، آخربازی پیاده و آخربازی رخ به عنوان موضوعات اصلی ارائه شده‌اند. آخربازی پیاده در واقع پایه و اساس تئوری آخربازی است و تقریباً تمامی فرم‌های دیگر آخربازی بعد از تعویض سوارها به این آخربازی تبدیل می‌شوند. از آنجائی که دو طرف گزینه‌های زیادی برای پاسخ‌گوئی در دست ندارند پس مطالعه آخربازی پیاده تمرین بسیار خوبی برای آموزش فن محاسبه در شاخه‌های طولانی است. در طول بازی‌های عملی، آخربازی رخ بیشتر از همه ایجاد می‌شود و پوزیسیون‌های خیلی زیادی هستند که اگر شیوه برخورد با آنها و یا مانور موردنظر در آنها را بدانید نتیجه بازی بین پیروزی، تساوی و شکست متغیر خواهد بود.

در نهایت در اینجا از انتشارات گامبیت خصوصاً گراهام برجس برای ویرایش بسیار عالی و کمک‌های شایانش در تهیه مثال‌های کتاب تشکر و قدردانی می‌نمایم.

کارستن مولر
هامبورگ ۲۰۱۵

تا بیای یکی رو بگیری اون یکی در میره!

در شطرنج نتیجه بسیاری از بازی‌ها در مرحله آخربازی مشخص می‌شود. پاداش تلاش و اندیشه برتر و یا آخرین فرصت جلوگیری از پیروزی حریف در این مرحله نمایان می‌شود. تنها با آگاهی از چند تکنیک آخربازی، اعتماد به نفس بازیکن به نحو چشم‌گیری افزایش می‌یابد طوری که به خوبی می‌داند باید چه پوزیسیونی را ایجاد کند و با از شکل‌گیری کدام پوزیسیون دوری گیرند.

این کتاب با معرفی شیوه‌های مات بنیادین در مرحله آخربازی و ساده‌ترین فرم‌های نمونه‌وار در آخربازی پیاده، تمام اطلاعات پایه مورد نیاز برای بازیکنان باشگاهی و حتی بالاتر را فراهم می‌کند. مولر با دقت بسیار و قدم به قدم خواننده را با تکنیک‌ها و مانورهای شگفت‌انگیز آخربازی آشنا می‌کند و با آگاه‌سازی منطق تمامی حرکات فوق، آنها را آموزش می‌دهد.

در سرتاسر کتاب شگردهای بسیار زیبای آخربازی معرفی می‌گردند که می‌توان بعداً از آنها در بازی با دوستان، آشنایان و یا حتی حریفان جدی خود در مسابقات استفاده و آنها را شوکه کرد.

کتاب **آخربازی در شطرنج** شیوه لذت‌بخشی برای یادگیری آخربازی ارائه می‌کند و به عنوان یک دوره آموزشی کامل کاربرد دارد. محتوای کتاب توسط یکی از معتبرترین اساتید آخربازی شطرنج جهان تهیه شده است که مهارت پایه آخربازی را برای هر علاقه‌مندی ایجاد می‌کند و این مهارت در طول تکوین بعدی مهارت‌های شطرنجی او رشد خواهد کرد.

کارستن مولر استاد بزرگ آلمانی در واقع یکی از معتبرترین و مطرح‌ترین نویسندگان آخربازی در جهان است و هر وقت یک اتفاق جالب در آخربازی و در سطوح بسیار بالای شطرنج رخ می‌دهد، همه شطرنج‌بازان جهان می‌دانند که خیلی زود موضوع توسط مولر کالبدشکافی و تشریح می‌گردد. فرقی نمی‌کند نوشته او برای چه سطحی تهیه شده باشد، در همه نوشته‌های او عشق و حرارتش نسبت به آخربازی موج می‌زند. شاهکار دیگر او به نام **اصول آخربازی در شطرنج** با همکاری فرانک لامپرشت در انتشارات گامبیت به عنوان انجیل آخربازی تلقی می‌شود و **مکتوب کارلسن** قهرمان کنونی شطرنج جهان آن را بارها در دوره نوجوانی خود عمیقاً مطالعه کرده است.

www.shabahangbook.com

انتشارات شباهنگ

۱۰۰۰۰
تومان

ISBN 978-600-130-148-3

9 786001 301483